ANTON PEŘINA, MANJE POZNATI ORGULJAR U KONTEKSTU ORGULJARSTVA NA PODRUČJU KRALJEVINE JUGOSLAVIJE TIJEKOM 1930-ih I 1940-ih GODINA

S POSEBNIM OSVRTOM NA PODRUČJE REPUBLIKE HRVATSKE

MARKO ĐURAKIĆ
ŠKOLA ZA KLASIČNI BALET
IZVORNI ZNANSTVENI RAD

SAŽETAK

Među orguljarima koji su samostalne radionice imali na području Kraljevine Jugoslavije tijekom prve polovine i sredine 20. st., Anton Peřina dosad je bio znatno manje istražen. Ovaj graditelj orgulja, prema analizi dostupne arhivske građe, aktivno je djelovao oko 40 godina, a njegova djelatnost na području Hrvatske datira od 1930. do 1946. godine. Peřina je nastavio tradiciju gradnje u romantičnom stilu, pri čemu je na području bivše Jugoslavije izradio najmanje dvanaest, a u Hrvatskoj osam orgulja. Rad donosi nove spoznaje temeljene na sustavnim arhivskim i terenskim istraživanjima provedenim u razdoblju od 2022. do 2026. godine, uključujući preciznu identifikaciju njegovih instrumenata, kronološku mapu djelovanja te analizu stilske i tehničke specifičnosti njegove gradnje. Ovaj doprinos popunjava značajnu prazninu u istraživanju organološke prakse prve polovine 20. st. na području Slovenije i Hrvatske.

Ključne riječi: Anton Peřina, Bečov nad Teplou, Brest pri Igu, orgulje, Donji Vidovec, Ferdinandovac, Križišće, Slavonski Brod

SUMMARY

Among organ builders who operated independent workshops within the territory of the Kingdom of Yugoslavia during the first half and mid-20th century, Anton Peřina has so far remained considerably less researched. According to an analysis of the available archival material, this organ builder was actively engaged for around 40 years, while his activity in Croatia dates from 1930 to 1946. Peřina continued the tradition of organ building in the Romantic style, constructing at least twelve organs in the territory of the former Yugoslavia, eight of which were built in Croatia. This paper presents new findings based on systematic archival and field research conducted between 2022 and 2026, including the precise identification of his instruments, a chronological map of his activity, and an analysis of the stylistic and technical characteristics of his organ building. This contribution fills a significant gap in the study of organological practice in Slovenia and Croatia during the first half of the 20th century.

Keywords: Anton Peřina, Bečov nad Teplou, Brest pri Igu, pipe organ, Donji Vidovec, Ferdinandovac, Križišće, Slavonski Brod

UVOD

Promjene političkog, društvenog i gospodarskog okruženja nakon završetka Prvoga svjetskog rata imale su značajan utjecaj na obrtničke djelatnosti u Hrvatskoj. Ulaskom u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca (kasnije Kraljevinu Jugoslaviju) došlo je do restrukturiranja tržišta i smanjenja investicija u crkvene i kulturne projekte, što je posebno pogodilo obrte povezane s crkvom, među kojima se ističe orguljarstvo.[1] U praksi, gradnja novih orgulja značajno je pala ponajviše na području Hrvatske, dok su popravci i održavanje postojećih instrumenata postali primarna djelatnost.[2] U takvom kontekstu pojedini orguljari unatoč snažnoj konkurenciji tada etabliranih radionica, poput one Brandlove i Hefererove, nisu uspjeli započeti (značajniju) djelatnost.[3] Jednim od njih možemo smatrati i Antona Peřinu, koji se osamostaljuje krajem 1920-ih, odnosno početkom 1930-ih godina.[4] Dosadašnja istraživanja hrvatskog, ali i slovenskog orguljarstva nedovoljno obrađuju Peřininu djelatnost, čime ostaje znanstvena praznina u razumijevanju razvoja tehničkih i umjetničkih aspekata instrumenata u ovom razdoblju. Cilj ovog rada jest sustavno prikazati razvojni put Antona Peřine, analizirati tehničke i umjetničke značajke njegovih novosagrađenih instrumenata te kritički valorizirati njegov doprinos u odnosu na suvremenike. Posebna pažnja posvećena je interpretaciji njegovih radova unutar šireg povijesnog, ekonomskog i kulturnog konteksta, čime se doprinosi nadopunjavanju postojećega znanstvenog znanja o hrvatskom i slovenskom orguljarstvu prve polovine 20. stoljeća.

BIOGRAFSKI PODATCI

Biografski podatci o Antonu Peřini vrlo su oskudni. Prezime koje nalazimo i u inačicama Perina i Peržina upućuje da je porijeklom bio Čeh, a organolog Janko Siroma navodi da je riječ o orguljaru porijeklom iz Kutne Hore rođenom 1899. godine.[5] Upravo je on u svojim radovima, za sada, donio najviše podataka o njemu. Orguljarski zanat je najvjerojatnije izučio u rodnome mjestu u radionici Josefa Mölzera.

Zahvaljujući sačuvanom predmetnom spisu Nadbiskupskog duhovnog stola koji se odnosi na popravak orgulja župne crkve u Martinskoj Vesi 1930. godine, saznajemo kako je tijekom 1920-ih godina Peřina živio u Zagrebu te bio poslovođa u Hefererovoj radionici.[6] Isti podatak, uz naznaku da je rodom Čeh, navodi i župnik Pe-

[1] Više o obrništvu u tom razdoblju vidi u: Sudar, "Obrtništvo u kontekstu novih političkih i gospodarskih prilika između dva svjetska rata", 95-120.

[2] Za sada nije načinjena studija o razvoju orguljarstva na području tadašnjih granica Kraljevine SHS, odnosno kasnije Jugoslavije između dva svjetska rata. Da je gradnja uvelike pala može se zaključiti analizom radova hrvatskih radionica, o čemu vidi više u: Armano, *Orgulje hrvatskih graditelja tragom Ladislava Šabana*, 2006. i Đurakić, "Obitelj Erhatić – križevački graditelji orgulja", 111-136.

[3] Jedini koji su krajem 1920-ih i početkom 1930-ih godina uspjeli te se dugoročno nametnuli tržištu bili su orguljari Milan Majdak iz Hrvatske i Franc Jenko iz Slovenije.

[4] Spomenimo kako nekako u to vrijeme samostalnu djelatnost započinje u Franc Jenko. Vidi više u: Škulj, *Jenkova orglarska delavnica*, 2021.

[5] Siroma, *Organová interpretácia v Evanjelickej cirkvi v Srbsku*, 30.

[6] Nadbiskupijski arhiv Zagreb (dalje: NAZ), Nadbiskupski duhovni stol (dalje: NDS), predmetni spis br. 4463/1930.

tar Lichtenberger iz Donjeg Vidovca. Točna godina Peřinina dolaska u Zagreb nije poznata, a nije poznato ni je li mjesto poslovođe Hefererove radionice preuzeo nakon odlaska Franje Westera.[7] Prve njegove, za sada arhivski potvrđene, djelatnosti datiraju iz 1930. godine, iako Siroma navodi da je samostalnu radionicu otvorio 1928. u Brestu pri Igu kod Ljubljane. Kao orguljara čija je radionica bila u Brestu pri Igu kraj Ljubljane navodi ga i dr. Edo Škulj.[8] Zanimljivo je kako ga organolog Ladislav Šaban u članku *Orgulje slovenskih graditelja u Hrvatskoj* uopće ne spominje.[9] Peřina je, kako navodi Siroma, u jednom trenutku otišao iz Slovenije, tj. preselio radionicu, a kao razlog ističe snažnu konkurenciju te da je novo zaposlenje tražio u Vojvodini. Đerđ Mandić pak, bez navođenja izvora, navodi da se od 1964. godine Peřina potpisuje kao *orgulja iz Bečov nad Teplau*.[10] Točna godina odlaska iz Slovenije za sada nam nije poznata, no 1940. godine je radionica sasvim sigurno bila u Sloveniji. Zanimljivo je navesti kako Peřina, za razliku od svojih suvremenika, nije imao naviku stavljati oznake sa svojim imenom na sviraonik.[11] Iz popisa arhivski potvrđenih radova razvidno je da je bio tražen majstor ne samo na području Hrvatske, već i cijele tadašnje kraljevine Jugoslavije. Umro je 1981. godine.

ANTUN PEŘINA
graditelj orgulja, harmoniuma i glasovira
BREST-IG pri Ljubljani
Brest-Ig, dne 24.studeni 1937.
Velečasni gospodine !

Slika 1. Isječak ponude Antona Peřine za gradnju orgulja u Pokupskom. Izvor: NAZ, NDS predmetni spis 8170/1940.

ORGULJARSTVO NA PODRUČJU KRALJEVINE JUGOSLAVIJE TIJEKOM 1930-IH I 1940-IH GODINA

Završetkom Prvoga svjetskog rata dolazi do naglog prekida dotadašnjega intenzivnog razvoja orguljarstva na području Hrvatske, Slovenije i Vojvodine. Dok je u razdoblju između 1890. i 1914. godine na području Hrvatske građeno u prosjeku najmanje pet orgulja godišnje, nakon rata taj se broj smanjuje na svega jedan do dva instrumenta godišnje. Istodobno s domaćeg tržišta nestaju značajne češke orguljarske kuće (Gebrüder Rieger, Jan Tuček i Antonin Mölzer), a arhivski izvori više ne bilježe ni djelatnost putujućih orguljara, koji su prethodno činili važan segment orguljarske prakse.

Djelomična obnova orguljarske djelatnosti zamjetna je krajem 1920-ih i početkom 1930-ih godina, kada se na domaćem prostoru afirmiraju novi graditelji, među kojima se, kako je ranije navedeno, ističu Milan Majdak i Franc Jenko. U istom razdoblju djeluje i Anton Peřina, koji je tijekom šesnaest godina izgradio dvanaest instrumenata, no unatoč tome nije ostvario značajniju profesionalnu afirmaciju. Njegova uloga poslovođe

[7] Đurakić, "Franjo Wester, manje poznat zagrebački orguljar i njegova samostalna djelatnost od 1919. godine", 21-26.
[8] Škulj, *Leksikon orgel in orglarjev*, 177.
[9] Šaban, "Orgulje slovenskih graditelja u Hrvatskoj", 13-41.
[10] Mandić, *Vojvođanske orgulje*, 153.
[11] To je utvrđeno tijekom raznih orguljarsko-organoloških pregleda koji su obuhvatili instrumente na području Republike Hrvatske.

u Hefererovoj radionici omogućila mu je neposredan uvid u stanje i potrebe orguljarske djelatnosti, prije svega na području Hrvatske. Usporedbe radi, u promatranom razdoblju Peřina je na području Hrvatske izgradio veći broj instrumenata od radionice Heferer. Rezultati analize broja novosagrađenih orgulja na području Hrvatske, Slovenije i Vojvodine upućuju na različitu dinamiku razvoja, pri čemu se Vojvodina pokazuje kao prostor povoljnijih uvjeta za nastavak djelatnosti. Takve okolnosti vjerojatno su utjecale na Peřininu procjenu i odluku da svoju djelatnost usmjeri upravo na to područje, kako to navodi i Siroma.[12]

S obzirom na tehničke i umjetničke značajke u međuratnom razdoblju uglavnom se nastavlja kontinuitet gradnje instrumenata čija je primarna namjena liturgijska, a kakav je bio uspostavljen već početkom 20. stoljeća. Prevladavaju orgulje s pneumatskom registarskom i svirnom trakturom, odnosno prijenosom, pri čemu su registri raspoređeni na jedan ili dva manuala i pedal. Dispozicije instrumenata obilježava dominacija 8-stopnih i 4-stopnih registara, što upućuje na zadržavanje tradicionalnih zvučnih koncepcija. Daljnji razvoj orguljarstva biva prekinut izbijanjem Drugoga svjetskog rata, a poslijeratne društveno-političke promjene, uključujući uspostavu komunističke vlasti, dodatno utječu na smanjenje opsega orguljarske djelatnosti i promjenu njezinih institucionalnih okvira.

DJELATNOST ANTONA PEŘINE

Geografsko područje djelatnosti Peřine, kako razaznajemo iz dostupnih arhivskih izvora i literature, protezalo se na značajan dio tadašnje Jugoslavije.[13] Točnije, obuhvaćalo je područje Hrvatske, Slovenije i Vojvodine.[14] Njegova orguljarska djelatnost, o kojoj svjedoče brojni sačuvani predmetni spisi, svodila se ne samo na popravke, već uvelike i na gradnju i pregradnju orgulja.

Važno je napomenuti da najviše saznanja imamo upravo o poslovima vezanima uz gradnju novih orgulja. Najmanje dvanaest arhivski potvrđenih orgulja koje je Peřina sagradio tijekom petnaest godina, od 1931. do 1946. godine, nepobitno ukazuju na dobar ustroj, uspješnost te pouzdanost voditelja radionice. Bitno je naglasiti da je, kako saznajemo iz arhivskih izvora, Peřina bio jeftiniji od ostalih orguljara, što mu je zasigurno osiguravalo mnogo poslova.[15] Osim za crkve na području Hrvatske, nove je orgulje gradio i za crkve u Vojvodini te Sloveniji,[16] a spomenimo i da je na području Vojvodine, osim za rimokatoličke, nove orgulje gradio i za evangeličke crkve.

Prve je orgulje sagradio za evangeličku crkvu u Ardacu u Vojvodini 1931. godine. Taj mu je posao donio

[12] Spomenimo ovdje i da Siroma navodi kako je riječ o posljednjem graditelju orgulja u Vojvodini. Vidi u: Siroma, "Organy v kostoloch dolnozemských Slovákov", 39.

[13] Više o djelatnosti vidi u odjeljku *Popis radova Antona Peřine*.

[14] Peřina sam navodi da je 1937. godine radi nekog posla putovao u Bosnu, no detaljniji podatci o tome za sada nisu poznati. Vidi NAZ, NDS predmetni spis br. 4655/1937.

[15] Da su mu poslovi povjeravani upravo radi toga što je jeftiniji vidi više u predmetnim spisima koji se odnose na gradnju orgulja u Pokupskom, vidi: NAZ, NDS predmetni spis br. 8170/1940. i Ždali 1930/1938.

[16] Riječ je o orguljama sagrađenima za crkvu sv. Marjete u Golu koje danas više ne postoje.

određen ugled te otvorio mnoga vrata evangeličkih crkvi. Nekako u to vrijeme Peřina započinje i djelovanje na području Hrvatske, a čak se, kako navodi Maroslavec, natjecao i za gradnju novih orgulja u đakovačkoj katedrali početkom 1930-ih godina. Taj je posao na kraju bio povjeren Francu Jenku.[17]

Posljednje je orgulje sagradio za župnu crkvu u Komletincima 1946. godine, a tada i prestaje s gradnjom novih instrumenata, na što je utjecalo nekoliko faktora. Među njima najznačajnija je zasigurno bila, kao što je i ranije navedeno, uspostava komunističkih vlasti koja je provodila politiku netrpeljivosti prema svim vjerskim konfesijama te prema svim aktivnostima i praksama povezanim s religijskim životom. Upravo je ovaj ideološki okvir imao izravne posljedice na razvoj sakralne umjetnosti i kulture te samim time orguljarstva koje je usko povezano s vjerskim zajednicama. To se nije odrazilo samo na Peřinu već i na ostale orguljarske radionice, a posebice one obitelji Heferer i Milana Majdaka.[18] Spomenimo kako se to na slovenskog orguljara Jenka u toj mjeri nije odrazilo.[19]

TEHNIČKE I UMJETNIČKE ZNAČAJKE NOVOSAGRAĐENIH INSTRUMENATA

Rezultati orguljarsko-organološke analize, odnosno tehničkih i umjetničkih značajki Peřininih orgulja upućuju na to da je riječ o romantičnim, prije svega instrumentima liturgijske namjene.[20] Instrumenti su prilagođeni zahtjevima kontinentalnog, srednjoeuropskog glazbenoga kruga te vremenu gradnje, odnosno građeni su na sličan način kako su gradili i njegovi suvremenici Joseph Brandl, August Faullend Heferer, Franz Jenko i Milan Majdak. Opseg manuala je najčešće C – g^3 (56 tipki i tonova), a pedala C – d^1 (27 tipki i tonova). S obzirom na registarsku koncepciju, instrumenti su veličine 7 do 15 registara raspoređenih na 1 do 2 manua-

Slika 2. Pokupsko, orgulje, 1973. Izvor: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, inv. br: 52314; neg. II-14089

[17] Maroslavec, *Kraljica svih glazbala,* 129.

[18] Vidi više u Armano, *Orgulje hrvatskih graditelja tragom Ladislava Šabana*, 2006.

[19] Vidi više u: Škulj, *Leksikon orgel in orglarjev*, 2013.

[20] Autor ovdje ne marginalizira instrumente, već navodi kako je njihova prvenstvena namjena liturgijska.

la i pedal. Zračnice su s registarskim kancelama i s čunjastim ventilima. Sviraonik je isključivo samostojeći, a smještaj ovisi o koncepciji i veličini pjevališta.[21] U zvukovnoj koncepciji prevladavaju 8-stopni registri, a osnovu čini 8-stopni principal. Napomenimo ovdje i kako kod nekih Peřininih instrumenata na jednom manualu nalazimo čak pet 8-stopnih registara. Uz 8-stopni principal redovito se nalazi jedna 8-stopna poklopljenica te najčešće dva 8-stopna registra uže menzure (gudaći registri).[22] Nadalje, principalova je registarska grupa zastupljena samostalnim registrima u veličinama do 2-stope.[23] Od 4-stopnih registara nalazimo po jedan registar principalove menuzure i jedan iz skupine flauta. Ukoliko su registri raspoređeni na dva manuala i pedal, 4-stopni registar principalove menzure nalazimo na prvom, a flautne na drugom manualu. Kod instrumenata čiji su registri raspoređeni na jedan manual i pedal nalazimo 2-stopni registar principalove skupine, dok kod dvomanualnih nalazimo flautni i to u drugom manualu. Mješanice, odnosno miksture, građene su od veličine stopa 2⅔'. S obzirom da je gradio instrumente pneumatskog registarskog i svirnog prijenosa, u njegovim orguljama redovito postoje superoktavni[24] i suboktavni spoj(evi).[25] Da bi postigao potpunu funkcionalnost superoktavnog spoja na tipkama gis^2-g^3, Peřina u diskantu dograđuje zračnicu za dvanaest tonova. Suboktavni spoj funkcionira od tipke c°. Osim toga, postoje i standardni kolektivi, točnije čvrste kombinacije, koji omogućuju brzu promjenu unaprijed određene registracije kojom se postiže promjena glasnoće. Pomagala nalazimo vrlo rijetko. Crescendo je ugradio u orgulje u Slavonskom Brodu, a žaluzije kod orgulja u Križišću. U pedalu se kod većih orgulja nalaze po dva 16-stopna registra, dok kod manjih uz jedan 16-stopni nalazimo i jedan 8-stopni. 4-stopni pak registar u Peřininim dispozicijama ne nalazimo.

NAJZNAČAJNIJI (SAČUVANI) INSTRUMENTI

Dvanaest arhivski potvrđenih orgulja koje je sagradio, kao što je i ranije navedeno, svjedoče o dobroj organizaciji rada i pouzdanosti Peřine kao orguljara. Analizom postojećega orguljskog fonda na području Republike Hrvatske možemo potvrditi da je, od osam sagrađenih, danas ostalo sačuvano sedam njegovih instrumenata. Jedine orgulje koje više ne postoje su one građene za župnu crkvu Pokupskom, uništene tijekom Domovinskog rata.[26]

Iako u registru kulturnih dobara na području Republike Hrvatske

[21] Kod nekih je instrumenata smješten ispred kućišta, a kod nekih s lijeve ili desne strane kućišta na način da je orguljaš okrenut bokom prema ogradi pjevališta.

[22] Rijetko nalazimo dva registra iz skupine flauta. Takav su primjer orgulje u župnoj crkvi u Svilojevu (Vojvodina). Vidi u Miocs, *Orgulje subotičke biskupije*, 129.

[23] To se ponajprije očituje u registarskim dispozicijama J. Brandla te ranijim radovima Franca Jenka. O Jenkovim dispozicijama vidi više u: Škulj, *Jenkova orglarska delavnica*, 2001.

[24] Prilikom uključivanja ovog spoja odsvirani tonovi zvuče oktavu više.

[25] Prilikom uključivanja ovog spoja odsvirani tonovi zvuče oktavu niže.

[26] Orgulje su uništene tijekom Domovinskog rata. Vidi više u: Đurakić, "Stradanja orgulja na području današnje Sisačke biskupije tiekom Domovinskog rata", 114.

nema niti jednog pojedinačno zaštićenog Peřininog instrumenta, svakako valja izdvojiti one najuspjelije i najposebnije koji zaslužuju svoje mjesto u njemu. Prvi koji je valorizirao Peřinine orgulje je organolog Armano, koji kao najznačanije navodi njegove instrumente u župnim crkvama u Donjem Vidovcu (1933.), Komletincima (1946.) i Križišću (1940.).[27] Ovom popisu svakako treba pridružiti i orgulje koje je Peřina 1935. godine sagradio za župnu crkvu u Slavonskom Brodu.

PRIKAZ NEKOLICINE INSTRUMENATA

U nastavku rada prikazana su četiri Peřinina instrumenta, smještena u župnim crkvama u Donjem Vidovcu, Ferdinandovcu, Križišću i Slavonskom Brodu. Cilj je prikaza na temelju navedenih primjera opisati tehničke i umjetničke značajke novosagrađenih instrumenata, kao i povijesni razvoj i sudbinu pojedinih orgulja. Prikazani podatci temelje se na bilješkama prikupljenima tijekom obilaska obrađenih lokaliteta. Uz navedeno, korištena je i dokumentacija Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske koju je izradio Ladislav Šaban, kao i građa iz ostavštine Ladislava Šabana i Alojzija Čunčića. Podatci su dodatno dopunjeni arhivskim gradivom crkvenih izvora, uključujući građu pohranjenu u župnim arhivima. U završnome dijelu rada navedeni su opseg manualne i pedalne klavijature te registarska dispozicija pojedinih instrumenata.

DONJI VIDOVEC

Župna crkva Sv. Vida

Kako saznajemo iz zapisa u *Spomenici župe*, nakon što je propao posao gradnje novih orgulja dogovoren s Petrom Ovčarićem, nove je orgulje veličine jedanaest registara raspoređenih na dva manuala i pedal Peřina na pjevalište župne crkve postavio 1933. godine. Kako razaznajemo iz sačuvanih arhivskih spisa, Peřina je prilikom preuzimanja posla od Ovčarića iskoristio dijelove koje je ovaj već ranije dopremio te ih iskoristio u gradnji.[28] Iste ih je godine, 8. rujna, kolaudirao o. Anselmo Canjuga te pritom dao dobru ocjenu novosagrađenom instrumentu. Zapisnik o kolaudaciji objavljen je u časopisu *Sveta Cecilija*.[29] Godine 1954. popravio ih je i očistio Milan Majdak, a 1964. orgulje su dobile električno puhalo.[30] Tijekom pregleda 1972. godine L. Šaban je zabilježio da nisu potpuno ispravne, ali se mogu upotrebljavati u nuždi. Osim toga, naveo je da je riječ o instrumentu za jednostavnije potrebe, bez naročito lijepih registara.[31] Prve su orgulje koje je Peřina sagradio na području Republike Hrvatske. Koncepcijom te opsegom manualne i pedalne klavijature predstavljaju odmak od tadašnjih manira gradnje na području Republike.[32] Danas se orgu-

[27] Armano, "Prioriteti vezani uz zaštitu povijesnih i spomeničkih orgulja u Hrvatskoj", 158, 165. i 168.

[28] NAZ, NDS predmetni spis br. 6260/1933.

[29] Canjuga, "Nove orgulje u župskoj crkvi u Donjem Vidovcu (Međimurje) ", 198-199.

[30] Župni arhiv (dalje ŽA): Donji Vidovec, Liber Memorabilium Parochiae Csiló Vidovecensis ab Anno 1759 usque.

[31] Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske (dalje: MKIMRH), Zapisnik popisa, lokalitet Donji Vidovec.

[32] Opseg manualne klavijature je C - g^3, a pedalne C - f^1.

lje nalaze izvan uporabe i u lošem su stanju.

Dispozicija orgulja

I. manual: C - g³ (56 tipki, 56 tonova) *Principal 8', Hohlflöte 8', Salicional 8, Oktava 4', Mixtur 2 ⅔' 3f*

II. manual:[33] C - g³ (56 tipki, 68 tonova) *Liebl. Gedeckt 8', Viola 8', Dolce 8', Traversflöte 4'*

Pedal: C - f¹ (30 tipki, 30 tonova) *Subbass 16', Violonbass 16'*

Spojevi: *II-I, I-ped, II-ped, sup I, sup II, sup II-I, sub II-I*

Kolektivi: *P, MF, F, tutti*

FERDINANDOVAC

Župna crkva Sv. Ferdinanda kralja

Nove je orgulje, kako navodi fra Paškal Cvekan, 1937. godine sagradio Anton Peřina.[34] Upravo je njemu, budući da je bio najjeftiniji, povjerena njihova gradnja.[35] Imaju osam registara raspoređenih na jedan manual i pedal. Kolaudirao ih je Franjo Židovec 29. rujna. Tijekom pregleda 1972. godine Šaban je zabilježio da su orgulje tada bile u uporabi te da su bili pokvareni registri superoctav 2' i mixtura.[36] Budući da su godinama bile u lošem stanju temeljito su popravljene 1997. godine. Popravak je tada bio povjeren o. Gabrijelu Posavcu i Velimiru Kostrevcu.[37] Ponešto su bile popravljene i 2013. godine.[38] Jedne su od malobrojnih orgulja ovoga graditelja čiji opseg u diskantu manuala seže do f³, a pedala d¹.

Dispozicija orgulja

Manual: C - f³ (54 tipki, 54 tonova) *Principal 8', Copula 8', Salicional 8, Vox celeste, Oktava 4', Quinta 2 ⅔', Super oktav 2'*

Pedal: C - d¹ (27 tipki, 27 tonova) *Subbass 16'*

Spojevi: *man-ped, sup-man, sub-man*

Kolektivi: *P, MF, F*

KRIŽIŠĆE

Župna crkva Presvetog Srca Isusova

Nove je orgulje veličine trinaest registara raspoređenih na dva manuala i pedal Peřina sagradio i postavio na pjevalište župne crkve 1940. godine. Kako navodi zapis u časopisu *Sveta Cecilija*, 4. i 5. svibnja 1940. godine kolaudirao ih je Franjo Lučić te pritom dao dobru ocjenu novosagrađenom instrumentu. Pritom je u istom časopisu obavljen zapisnik o kolaudaciji te program koncerta koji je Lučić tada izveo.[39] Tijekom pregleda 1972. godine L. Šaban je zabilježio da su u uporabi, no da ih je potrebno redovito održavati te su potrebniji sitniji popravci.[40] Godine 2025. bile su u uporabi.

Dispozicija orgulja

I. manual: C - g³ (56 tipki, 56 tonova) *Principal 8', Gedeckt 8', Flöte 8', Gamba 8, Oktava 4', Mixtura 2 ⅔' 4f*

II. manual: C - g³ (56 tipki, 68 tonova) *Geigen principal 8', Gemshorn 8', Violine 8', Vox celestis 8', Traversflöte 4', Piccolo 2'*

Pedal: C - f¹ (30 tipki, 30 tonova) *Subbass 16', Contrabass 16', Zartbass 16'*

---

[33] Canjuga, "Nove orgulje u župskoj crkvi u Donjem Vidovcu (Međimurje)", 198-199., u registarskoj dispoziciji navodi i registar Vox coelestis 8'.

[34] Cvekan, *Župa i selo Ferdinandovac*, 81.

[35] NAZ, NDS predmetni spis br. 4655/1937.

[36] MKIMRH, Zapisnik popisa, lokalitet Ferdinandovec.

[37] ŽA Ferdinandovac, Spomen knjiga 1.

[38] ŽA Ferdinandovac, Spomenica župe.

[39] Lučić, "Nove orgulje u Križišću", 59-60

[40] MKIMRH, Zapisnik popisa, lokalitet Križišće.

Spojevi: *II-I, I-ped, II-ped, sup I, sup II, sup II-I, sub II-I*
Kolektivi: *P, MF, F, tutti, Oktav koppeln ab, Autom. pedal umschalt, ukidač*
Pomagala: *Žaluzije za drugi manual*

SLAVONSKI BROD

Župna crkva sv. Stjepana Kralja (Župa Gospe od brze pomoći)

Gradnju novih orgulja Peřini je župa povjerila prema preporuci prof. Franje Pokaza. On je orgulje veličine dvanaest registara raspoređenih na dva manuala i pedal sagradio i na pjevalište postavio 1935. godine. Prvi su put zasvirale 20. kolovoza, a kolaudirao ih je 28. studenoga o. A. Canjuga. On je pritom dao dobru ocjenu novosagrađeom instrumentu, a zapisnik o kolaudaciji objavljen je u časopisu *Sveta Cecilija*.[41] U prosincu 1957. godine popravio ih je Filip Antolić Soban. Tijekom pregleda 1973. godine L. Šaban je zabilježio da orgulje slabo funkcioniraju, da su bezbojna zvuka te potrebne temeljitog popravka.[42] Godine 1976. popravio ih je Marko Rastija, orguljar iz Zagreba, a kolaudirao Anđelko Klobučar.[43] Početkom 2026. godine, zbog radova na obnovi crkvi, demontirao ih je orguljar Damir Miler.[44]

Dispozicija orgulja

I. manual: C - g³ (56 tipki, 56 tonova) *Principal 8', Hohlflöte 8', Salicional 8, Oktava 4', Mixtur 2 ⅔' 3f*

Slika 3. Križišće, orgulje, 2025. Izvor: privatna arhiva autora

II. manual: C - g³ (56 tipki, 68 tonova) *Liebl. Gedeckt 8', Viola d'orchestre 8', Aeolina 8', Vox celeste 8', Traversflöte 4'*
Pedal: C - f¹ (30 tipki, 30 tonova) *Subbass 16', Pianobass 16'*
Spojevi: *II-I, I-ped, II-ped, sup II-I, sub II-I, sup II*
Kolektivi: *P, MF, pleno organo, Autom. pedal umschalt, ukidač*
Pomagala: *Crescendo*

VALORIZACIJA RADA ANTONA PEŘINE

Budući da Anton Peřina pripada skupini graditelja čiji je opus novosagrađenih instrumenata gotovo u cijelosti sačuvan, a raspolažemo i zapisima o kolaudaciji instrumenata objavljenima u tadašnjem tisku, danas je moguće valorizirati njegov rad iz više aspekata. Njegovi suvremenici

[41] Ćosić, "Nove orgulje župske crkve u Slav. Brodu", 138-139.
[42] MKIMRH, Zapisnik popisa, lokalitet Slavonski Brod.
[43] ŽA Slavonski Brod, Zapisnik uspomene važnijih stvarih i dogadjajah župe Brodske.
[44] Prema usmenom iskazu Damira Milera, orguljama nedostaje dio svirala 4-stopnog registra traversflöte te registra mixtura.

uglavnom su se afirmativno izražavali o njegovim instrumentima, osobito ističući kvalitetu izvedbe i pouzdanost izrade. U tom se kontekstu posebno izdvajaju o. A. Canjuga i F. Lučić, čija su pozitivna mišljenja, objavljena u časopisu *Sveta Cecilija*, znatno pridonijela Peřininu profesionalnom ugledu i recepciji njegova rada u stručnoj javnosti.

Primjedbe koje se mogu pronaći u dostupnim izvorima uglavnom se odnose na pitanja intonacije te zvukovnih karakteristika pojedinih registara, i to ponajprije na instrumentima u Slavonskom Brodu[45] u Hrvatskoj i Aradacu u Vojvodini.[46] Na navedene je nedostatke upozorio i Ladislav Šaban, ističući da je riječ o manjkavostima prisutnima na većem broju Peřininih instrumenata. Istodobno, Šaban njegove orgulje uglavnom ocjenjuje kao prosječna ostvarenja, a uz to razaznajemo i da je većina njegovih instrumenata izvan uporabe.[47] Pritom valja naglasiti da je znatan broj Peřininih instrumenata u vrijeme Šabanovih pregleda i opisa bio u lošem i zapuštenom stanju, što je moglo utjecati na konačnu prosudbu njihove kvalitete.

Važan podatak, koji proizlazi iz arhivskih spisa povezanih s gradnjom orgulja, jest činjenica da je Peřina svoje instrumente izrađivao po nižim cijenama u odnosu na druge graditelje. To upućuje na zaključak kako je financijski aspekt pri odabiru orgulja-ra imao značajnu ulogu kod naručitelja, često važniju od same umjetničke ili tehničke kvalitete instrumenta.

Suvremene organološke i orguljarske analize Peřininih instrumenata uglavnom potvrđuju ranije iznesene ocjene te ga ne izdvajaju kao osobito inovativnog ili umjetnički izrazito značajnoga graditelja.[48] Međutim, pritom treba imati na umu kako je Anton Peřina koncepcijski gradio gotovo isključivo instrumente liturgijske namjene, oblikovane u skladu s tada prevladavajućim stilskim i funkcionalnim načelima. Njegov opus stoga je potrebno vrednovati unutar liturgijskog, estetskog i tehničkog konteksta vremena u kojemu je djelovao, a ne isključivo prema kriterijima današnjih umjetničkih i organoloških standarda.

ZAKLJUČAK

Zaključno, analizom djelatnosti Antona Peřine, ponajprije na području Republike Hrvatske, a tako i Jugoslavije, može se ustvrditi da je riječ o graditelju koji je ostavio zamjetan trag tijekom 1930-ih i 1940-ih godina. Zahvaljujući zapisima u tadašnjem katoličkom tisku te župnim arhivima moguće je steći uvid u kvalitetu njegova rada, pri čemu se kolaudatori, Canjuga i Lučić, uglavnom pozitivno izražavaju o njegovim instrumentima. Unatoč snažnoj konkurenciji, osobito slovenskih radionica Brandla i Jenka te hrvatskih Heferera i Majdaka, Peřina se nije trajno nametnuo na domaćem tržištu te je plodnije područje djelovanja nastojao pronaći u

[45] Vidi u: Ćosić, "Nove orgulje župske crkve u Slav. Brodu", 139.

[46] Vidi u: Siroma, "Organová interpretácia v Evanjelickej cirkvi v Srbsku", 35.

[47] Vidi više u: MKIMRH, Zapisnici popisa za lokalitete: Cerna, Donji Vidovec, Ferdinandovec, Komletinci, Križišće, Pokupsko, Slavonski Brod, Ždala.

[48] Ovdje se prije svega misli na zapise koje je načinio organolog E. Armano tijekom pregleda orguljskog fonda početkom 2000-ih.

Vojvodini, premda je i u Hrvatskoj sagradio značajan broj orgulja.

Iako koncepcija tehničkih i umjetničkih značajki njegovih novosagrađenih instrumenata počiva na tada već pomalo zakašnjelom romantičnom modelu gradnje, sagradio je najmanje dvanaest novih instrumenata, od kojih čak osam na području Hrvatske; od čega je danas sačuvano sedam. Unatoč tome, stvarna vrijednost njegovih orgulja još uvijek nije adekvatno prepoznata jer u *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske* nije upisan ni jedan instrument Antona Peřine.[49] Nadajmo se da se taj podcjenjivački odnos može u budućnosti promijeniti i tako očuvati raznolikost vrijedne orguljske baštine Republike Hrvatske.

POPIS RADOVA ANTONA PEŘINE

1930. Martinska Ves, župna crkva, popravak orgulja[50]
1931. Aradac (Vojvodina), evangelička crkva, gradnja orgulja II/12
1932. Belo Blato (Vojvodina), evangelička crkva, popravak orgulja
1932. Kotoriba, župna crkva, popravak orgulja[51]
1933. Donji Vidovec, župna crkva, gradnja orgulja, II/11
1934. Gložan (Vojvodina), evangelička crkva, pregradnja orgulja[52]
1935. Sigetec, župna crkva, (do)gradnja orgulja, I/11[53]
1935. Slavonski Brod, župna crkva, gradnja orgulja, II/12
1936. Kamensko, župna crkva, popravak i pregradnja orgulja[54]
1937. Ferdinandovec, župna crkva, gradnja orgulja, I/8[55]
1938. Erdevik (Vojvodina), evangelička crkva, gradnja orgulja, I/9
1938. Svilojevo (Vojvodina), župna crkva, gradnja orgulja, I/7
1939. Pokupsko, župna crkva, gradnja orgulja, I/11
1939. Ždala, župna crkva, gradnja orgulja, I/11[56]
1940. Križišće, župna crkva, gradnja orgulja, II/13
1940. Cerna, župna crkva, gradnja orgulja, I/10[57]
1941. Golo (Slovenija), crkva Sv. Marjete, gradnja orgulja, I/8 [58]
1946. Komletinci, župna crkva, gradnja orgulja, I/10[59]
1963. Padina, (Vojvodina), evangelička crkva, popravak orgulja[60]
1964. Silbaš (Vojvodina), evangelička crkva, popravak orgulja[61]

[49] Prema usmenom iskazu organologa E. Armana, orgulje u Slavonskom Brodu imaju izrađenu *ID karticu* potrebnu za upis u *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske* i *Elaborat za restauraciju*.

[50] NAZ, NDS predmetni spis br. 4463/1930.

[51] ŽA Kotoriba, Liber memorabilium ab anno 1863.

[52] Siroma, "Organy v kostoloch dolnozemských Slovákov", 38.

[53] Župni arhiv Sigetec, Protocollum rerum Memorabilium ab initio fundatae Parochiae in Szigetecz 1789. Ove je orgulje Peřina dovršio, na način da im je ugradio metalne registre. Ostale je dijelove napravila križevačka gradionica orgulja Josip Erhatić i sin. O tome vidi više u Đurakić, "Obitelj Erhatić – križevački graditelji orgulja", 127.

[54] Povjerenstvo za orgulje Bjelovarsko-križevačke biskupije, Zapisi Alojzija Čunčića, lokalitet Kamensko.

[55] NAZ, NDS predmetni spis br. 4655/1937.

[56] NAZ, NDS predmetni spis br. 1930/1938.

[57] Maroslavec, *Kraljica svih glazbala,* 158.

[58] Škulj, Dobravec, *Orgle Slovenije*, 354. Te su orgulje izvorno bile građene za crkvu Sv. Marjete u Golom kasnije prodane župnoj crkvi u Novoj Oselici.

[59] Maroslavec, *Kraljica svih glazbala,* 213.

[60] Siroma, "Organová interpretácia v Evanjelickej cirkvi v Srbsku", 43.

[61] Siroma, "Organová interpretácia v Evanjelickej cirkvi v Srbsku", 27.

IZVORI:

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske

Zapisnici popisa 1972. – 1977.

Lokaliteti: Cerna, Donji Vidovec, Ferdinandovec, Komletinci, Križišće, Pokupsko, Slavonski Brod, Ždala

Nadbiskupijski arhiv Zagreb, predmetni spis br. 4463/1930. – popravak orgulja u Martinskoj Vesi

Nadbiskupijski arhiv Zagreb, predmetni spis br. 6260/1933. – gradnja orgulja u Donjem Vidovcu

Nadbiskupijski arhiv Zagreb, predmetni spis br. 4655/1937. – gradnja orgulja u Ferdinandovcu

Nadbiskupijski arhiv Zagreb, predmetni spis br. 1930/1938. – gradnja orgulja u Ždali

Nadbiskupijski arhiv Zagreb, predmetni spis br. 8170/1940. – gradnja orgulja u Pokupskom

Župni arhiv Donji Vidovec, Liber Memorabilium Parochiae Csiló Vidovecensis ab Anno 1759 usque

Župni arhiv, Ferdinandovac, Spomen knjiga 1

Župni arhiv, Ferdinandovac, Spomenica župe

Župni arhiv Kotoriba, Liber memorabilium ab anno 1863.

Župni arhiv Sigetec, Protocollum rerum Memorabilium ab initio fundatae Parochiae in Szigetecz 1789

Župni arhiv Slavonski Brod, Zapisnik uspomene važnijih stvarih i dogadjajah župe Brodske

LITERATURA:

Armano, Emin. *Orgulje hrvatskih graditelja tragom Ladislava Šabana*. Zagreb: Jakša Zlatar, 2006.

Armano, Emin. "Prioriteti vezani uz zaštitu povijesnih i spomeničkih orgulja u Hrvatskoj". *Arti musices* 50, br. 1-2 (2019): 117-184.

Canjuga, Anselmo. "Nove orgulje u župskoj crkvi u Donjem Vidovcu (Međimurje)". *Sveta Cecilija*, (1933): 198-199.

Cvekan, Paškal. *Župa i selo Ferdinandovac*, Ferdinandovac: vlastita naklada, 1974.

Ćosić, Luka. "Nove orgulje župske crkve u Slav. Brodu". *Sveta Cecilija,* (1936): 138-139.

Đerđ, Mandić, *Vojvođanske orgulje*, Novi Sad: Agapé, Zavod za kulturu Vojvodine, 2005.

Đurakić, Marko. "Stradanja orgulja na području današnje Sisačke biskupije tiekom Domovinskog rata". *Tkalčić* 20/20 (2016): 89-123.

Đurakić, Marko. "Obitelj Erhatić – križevački graditelji orgulja". *Croatica Christiana periodica* 46, br. 89 (2022): 111-136.

Đurakić, Marko. "Franjo Wester, manje poznat zagrebački orguljar i njegova samostalna djelatnost od 1919. godine." *Sveta Cecilija* 94, br. 3-4 (2024): 21-26.

Gruičić. Karlo. "Nešto o pjevačima, orguljama i orguljašima". *Sveta Cecilija*, (1933): 162

Lučić, prof. Franjo. "Nove orgulje u Križišću". *Sveta Cecilija*, (1940): 59-60

Maroslavec, Stjepan, *Kraljica svih glazbala,* Đakovo: Đakovačko-osječka nadbiskupija, 2016.

Miocs Joszef, *Orgulje subotičke biskupije*, Subotica: Art. m. Josip Mioč, 1998.

Siroma, Janko. „Organová interpretácia v Evanjelickej cirkvi v Srbsku". Diplomski rad, Janáčkova akadémia múzických umení, Hudobná fakulta Brno, 2011.

Siroma, Janko. "Organy v kostoloch

dolnozemských Slovákov“. 35-50. U: *Zborník prác 8. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov, Nový Sad, 24. novembra 2012.* Nový Sad: Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2013.

Sudar, Blaženka. “Obrtništvo u kontekstu novih političkih i gospodarskih prilika između dva svjetska rata.”, 95-120. U: *Obrt i obrtnici osječko-baranjske županije 1872–2007*, sv.1, Osijek: HAZU Osijek, 2009.

Šaban, Ladislav. “Orgulje slovenskih graditelja u Hrvatskoj”, 13–41. U: *Muzikološki zbornik – Musicological Annual* 15, Ljubljana: Sveučilište u Ljubljani, 1979.

Škulj, Edo. *Jenkova orglarska delavnica*, Ljubljana: Družina d.o.o., 2001.

Škulj, Edo. *Leksikon orgel in orglarjev*, Škocjan pri Turjaku: Župnija Škocjan pri Turjaku, 2013.

Škulj, Edo, Dobravec, Jurij, *Orgle Slovenije*, Jarina Bohinj: Ars organi Sloveniae, 2018.